

4900

ACC. NR.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Folke Neij
Härad: Tveta Adress: Bankeryd.
Socken: Bankeryd. Berättat av: J.A. Blomqvist,
Uppteckningsår: 1937. Född år 1855 i Bankeryd.

Uppteckningen rör ARBETSGILLEN.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

(H. 817)

Skriv endast på denna sida!

6 sid.

4900

ARBETSGILLEN.

Upplysningar angående huvudmeddelaren.

F. Lantbrukaren J.A.Blomqvist, Ekefors, Bankeryd, är född 1855 i Bankeryd, där han tillbringat så gott som hela sin levnad. Han har dålig hörsel, men är i övrigt mycket vital.

Skriv endast på denna sida!

Olika slag av gillen.A. Den större gemensamhetens gillen. I medd. barndom hörde han

talas om de stora uppbåden för skallgång. Då drogs ihop mycket folk, inte bara byns innevånare utan från många byar och gårdar, och att det var gille efter ett sådant företag, "då va' självskevret". Ett gille inom byn var "sl8ttagillet", dock hände det, att man lejde folk även från annat håll i socknen, och då voro dessa också med vid gillet. Andra gillen efter gemensamt arbete inom byn voro "tröskegille", "br8tagille", "skäktegille" samt, "när di hade böjt (byggt) å resst takstola": "taklagsöl". Gillen höllos även efter skalljakterna, och om föremålen för dessa berättas: "Min far tallte 8m, att då fanns bjö'n förr. Å en venter k8m varga' så när, så di tok fåra, å te å mä di kunn'e riva stora djur". Om ändamålet med samtliga ovannämnda gillen säges: "Då s'ulle va',

för di s'ulle hjälpa varann'ra å sleppa å leja".

B. Gårdens gillen. "Skördegille" säges ha hört föregående avdelning till. "Men dränga' geck ihop på "kåstafäst", då va' redi'a supegille'".

C. Tiggegillan l. arbetshjälpsgillan. "Te prästen feck en gåmä mjölk te yste, å klockarn eller sljenisten s'ulle ha kaker å ett fåralår, å då kan la hända, di bjö' på en sup elle' n8'et, men n8t gille gjo'de di inte". Icke heller som erkänsla för körning e.d. förekommo hos dessa personer några gillan, ej heller hos skolläraren. Några andra personer än de ovannämnda åtnjöto icke naturaförmåner. Ej heller voro de nämnda ihågkomna vid arbetsgillan av något slag.

D. Övriga sammankomster av gilleskaraktär. "Körkalas" hade man för sådana, som lämnat hjälp med körning av "temmer elle' ve' eller annan skogskörning, å särskelt, när di flötte".

(hjälp med körning, när någon skulle flytta till en annan gård).
"Å så vannli'a dansgille'".

Samtliga uppgifter gälla 1860 - 70-talet. "Körkalas" och "kåstafäst" voro gillen på den enskilda gården, de övriga voro byagillen.

Husbondfolket voro anordnare av gillena utom "körkalas", "kåstafäst" och vanliga dansgillen, vilka anordnades av tjänar-
ne eller den övriga ungdomen. Arbetsgillena höllos i omedelbar
anslutning till arbetets avslutande, och arbetet plus den ef-
terföljande festen kallades gille, t.ex. "brötagille". Någon
sammanställning med vissa kalenderdagar synas gillena här icke
ha' haft.

Maträtterna voro gröt, sötost, ostkaka, smör, ost,
"brö", stek och "potater". Dryckerna voro hembrännt brännvin
och "drecka, som di bröggade själve". Maten serverades upp-
lagd på avlånga trätråg och äts på trätallrikar med begagnande

av "träske'" och "bor'kniv". Detta före meddelarens tid. Senare har man vid gillena ätit vid med hemmavävd duk belagt bord och på porslinstallrikar. Drickat dracks i äldre tid ur "drecka-stop uttä trä mä l8ck på å enebänn 8m d8m", i senare tid ur "postelinsmogga'". Om gillestal säges: "Dä va', 8m dä va' n8'n mä, s8m va' lite' mer framsek8mmen" (försigkommen). "Ve mess8m-mar, så hade di majstång". Om rang: "Di rike å högt 8ppsatte s'ulle ju va' lite' mer fö'näma å fö'de talan". Byaspelemän hade man, eller också sådana, som voro från annan del av socknen och kunde spela fiol och psalmodikon, i senare tid dock vanligen fiol och "hann'klaver". Spelmännen brukade vara två. Gillena kunde hållas i "storst8va'", "på lo'en", i drängst8va'" eller ute i en äng. Danserna voro: "p8lkett" och "blekinge" men även andra, som medd. ej minns. Av kortspel nämnas "kasino" och "knack". Om inbjudningen till dans säges: "P8jka' to' den flecka', di töckte bäst 8m". Karlarna voro klädda i "blaggarns-

tröjer å skinnböxer (när di sto' 8pp å sto' raka, så sto' knä'a ut)". /Skinnet töjde sig, så att det blev "knän" på byxorna/. "Å hade di tygböxer, så va' di skinnbeslanna"/d.v.s. skinnbeklädda från och med knäet och uppåt lårets framsida/. "Å så hade di stövvla' (förr trässko'). Di s8m s'ulle va' lite förmer hade stövvla' mä 18'en /luden/ skinnkrage där 8ppe å te å knäppa på yttersi'a'. Di kallte d8m för ytterstövvla'". /Men man hade inga andra skodon under dem/. Fruntimmerna hade "kjola' uttä hemvävet blaggarn å klä'e på huvet. Men di s8m va' fina hade förr krenoliner, så vi'a så, å mössa å stöcke." Till en del gillan gick man helt enkelt i arbetskläderna, men oftast lagade man, att man hade åtminstone "mälla'klä'ra" på sig.

Arbetsgillena betraktade man nog som ett slags gottgörelse för god hjälp.

F. Neij